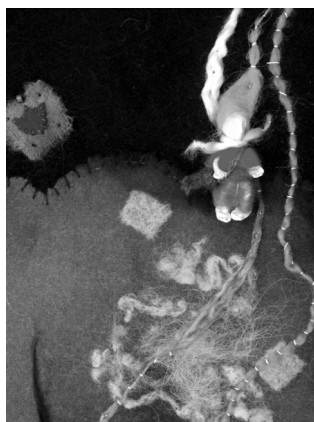

GYÖRFFY GÁBOR

A MÉDIAKUTATÁS ÉS -OKTATÁS HÁTTÉRINTÉZMÉNYE

Közvetlenül az 1989-es rendszerváltás utáni időszakban a romániai magyarság nagy reményekkel tekintett a magyar nyelvű felsőoktatás átszervezése és önállósodása felé. A kezdeti optimizmus jegyében az 1990-es években többször felmerül az önálló magyar, államilag finanszírozott intézmény – a Bolyai Egyetem – helyreállításának terve, és több mozgalom is indult ennek megvalósítására. De annak ellenére, hogy szinte kivétel nélkül kiállt a magyar egyetem újraindítása mellett, a romániai magyar érdekképviselet és a magyar oktatói közösség sem volt minden tekintetben egységes a követendő stratégiát illetően. Végül a többségi román oktatók ellenállása és a kormányon levők politikai akaratának hiánya nem tette lehetővé a terv megvalósítását.

A magyar oktatás fejlesztése tekintetében 1995-től kezdődően számos hivatalos állásfoglalást adtak ki a Babeş–Bolyai Tudományegyetem multikulturális jellegének erősítéséről, az egyetem szerkezetének ebben a szellemben történő átalakításáról. Az önálló szervezeti struktúra hiányában 1997-ben a BBTE magyar oktatói közössége azt indítványozta, hogy az egyetem magyar része autonóm döntési jogot kapjon az intézményen belül, azoknak a karoknak a létrehozásával, amelyek a magyar oktatókat foglalják magukba. Habár ez a terv sem valósult meg, 1997-től az egyetem tételesen elismerte a magyar tagozat létezését, és létrejött a BBTE keretében a tannyelvi alapon szerveződő három tagozat: a román, a magyar és német.

A Medea Egyesület keretében működő tudományos szervezetnek a céljai között szerepelt a médiakutatás megszervezése és médiatudományi kiadványok megjelentetése.

A 2000-es években a Babeş–Bolyai Tudományegyetem látványos fejlődésnek indult: egyre inkább bővült az oktatási kínálat, új karokat indítottak, vagy a meglévő karokból új struktúrák váltak ki, így a 2006/2007-es tanévtől már huszonegy kar működött az egyetemen; ezzel párhuzamosan folyamatosan növekedett a hallgatók száma. Az úgynevezett magyar tagozat pontos státuszának és autonóm döntési jogkörének kérdése azonban még mindig nyitva maradt, és az egyetem multikulturális jellegének ellentmondásos életbe ültetését is sokan kifogásolták. Ez a tény még akkor is érvényes, ha az új oktatási törvény életbe lépése (2011) után megalakulhattak az önálló magyar intézetek, a régi tanszékeket felváltó struktúrák, amelyek a korábbiakhoz képest nagyobb fokú autonómiát kaptak. Az előnyök mellett az átszervezéssel járó önállósodás újabb kihívásokkal is járt, hiszen a kisebb létszámú szakokon az oktatás minőségének megőrzése többnyire egyetemen kívüli forrásokkal vált biztosíthatóvá.

Ilyen körülmények között már a 2000-es évek elején felmerült egy külső szervezeti keret létrehozásának gondolata, amely a magyar egyetemi oktatás erősítésén és támogatásán munkálkodna, biztosítva egyúttal a magyar oktatók, kutatók és hallgatók együttműködését. Ez a szervezeti keret annál is inkább szükségessé vált, mivel a romániai felsőoktatásra szánt meglehetősen szűkös költségvetési keretek nem tették lehetővé az egyetemi oktatásszervezési és infrastrukturális problémák megoldását.

Tekintettel arra, hogy a romániai civil szféra fejlődéséből adódóan egyre több szakon megalakultak azok a háttérintézmények, jogi besorolásuk szerint egyesületek, azzal a feladattal, hogy a felmerülő pályázati és szervezési lehetőségeket kihasználva támogassák a szakok tevékenységét, 2004 januárjában létrejött a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet (KMEI), amely egyfajta ernyőszervezetként igyekezett összefogni a háttérintézmények munkáját. A KMEI alapító tagjai között voltak a biológusok Apáthy István Egyesülete, a szociológusok Max Weber Társadalomkutatásért Alapítványa, a Kriza János Néprajzi Társaság, az Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány, a Politeia Magyar Politikatudományi Társaság, a Farkas Gyula Egyesület a Matematikáért és az Informatikáért, a bölcsészek Láthatatlan Kollégiuma, a Pro Philosophia Alapítvány és a régészek Pósta Béla Egyesülete.

A KMEI céljai közé tartozott a kolozsvári egyetemek magyar hallgatóinak és oktatóinak szakmai fejlődéséhez szükséges feltételek biztosítása, a képzés infrastrukturális támogatása, a tudományos kommunikáció intézményesítése, valamint érdekképviselet és együttműködési keret megeremtése a tagszervezet háttérintézmények számára. Ennek érdekében a KMEI magyarországi és európai támogatások megszerzését tűzte ki célul, amelyeket a BBTE-n folyó magyar nyelvű oktatás színvonalának emelésére, a magyar tagozat önállóságának megerősítésére és az oktatási szolgáltatások bővítésére fordítson. Konkrétan a KMEI már létrejöttének első éveiben tehetséggondozó szakkollégiumi programokat és interdiszciplináris kutatóműhelyeket működtetett, magyar nyelvű vendégtanár-programot hozott létre, külön támogatta a magyar mesteri programokat és az oktatók egyetemi jegyzeteinek kiadását.

A Medea Egyesület létrehozását a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen akkor már tizenkét éve működő Újságírás szakján folyó kutatási és oktatási feladatok elősegítése tette szükségessé 2005-ben. Az alapításhoz az is hozzájárult, hogy a szak létrehozását lehetővé tevő és fejlesztésén folyamatosan munkálkodó Cseke Péter doktorátuszvetői jogot szerzett 2003-ban a Hungarológiai Tudományok

Doktori Iskolán belül, így évről évre növekedett azoknak a doktoranduszoknak a száma, akik a média különböző területeivel foglalkoztak, és aktívan bekapcsolódtak a tudományos kutatásba. Ugyanakkor ennek a doktori iskolának a hallgatója volt abban az időben több olyan szakember, aki megvalósította 2005-ben a BBTE-n a Kommunikáció szak (a későbbi Kommunikáció, Közkapcsolatok és Reklám Intézet) elindítását, amely a következő években már önálló intézményes kerettel indult fejlődésnek.

Ily módon merült fel 2005-ben a háttérintézmény létrehozása, amely az oktatáshoz szükséges infrastruktúra bővítése és oktatási programok szervezése mellett a szükséges tudományos fórumot is biztosítaná a média és kommunikáció szakterületek oktatói és doktoranduszai számára. A Medea Egyesület egyik legfontosabb célja a kutatás elősegítése volt, ezért különböző kiadványok (köteteket, folyóiratot, tájékoztató anyagokat) kiadását, illetve tudományos konferenciák és szimpóziumok szervezését tervezte, az erre vonatkozó források pályázásával együtt.

Az egyesület megalapítása utáni év első fele a tervezgetések időszaka volt, hiszen meg kellett tölteni tartalommal a szervezeti keretet, és megvalósításra várakoztak a célok. A tervezett negyedéves megjelenésű médiatudományi folyóirat előkészítése és az első doktorandusz-konferencia szervezése 2006 tavaszán kezdődött. A *Me.dok* (Média – Történet – Kommunikáció) folyóirat első számának megjelenését hosszas ötletelés előzte meg, melyből mindenki kivette a részét, a tapasztalt szerkesztő kollégák, a fiatal doktori hallgatók és oktatók. Létrejött a szerkesztőbizottság, kialakultak a rovatok, jöttek az ötletek, hogy milyen jellegű anyagokat közöljön a folyóirat, és szóba került az is, hogy milyen legyen a lap arculata. Az indulás nem volt egyszerű, hiszen a tervezgetés tudományos lendülete mellett a lap folyamatos megjelenésének anyagi feltételeit is biztosítani kellett, így belevetettük magunkat a pályázatok írásába. Az első lapszámok megjelenése a Communitas Alapítvány sajtótámogatása révén volt lehetséges.

Az indító lapszámban a főszerkesztő Cseke Péter *Beköszöntője* után jelent meg Bernáth László tanulmánya az újságírás jövőjéről, amely még ma is mérvadó cikknek tekinthető. Nem kevésbé értékes anyag volt a Bodor Pál-interjú, melyet Botházi Mária készített. Már az első számban megjelentek az azóta hagyományossá vált recenziók. A borítótervet és a lap tipográfiáját Könczey Elemér hozta létre, miután megérkeztek az első szövegek. Az első, 2006/1-es lapszám az év nyarán jött ki a nyomdából, és mára már az a pár példánya, ami az akkori munkatársak birtokában van, igazi kincsnek számít.

A folyóirat sajtótörténeti tanulmányokat, a jelenkori médiáról szóló elemzéseket, a kommunikáció általános problematikáját érintő tanulmányokat közölt. Az ismertebb kutatók és doktoranduszok mellett a *ME.dok* szerkesztői az Újságírás szak hallgatóit is bevonták a munkába: a folyóirat számos szakdolgozat és disszertáció szerkesztett változatát közölte.

A doktorandusz-konferencia létrejötte azért volt fontos elképzelés abban az időszakban, mert a kolozsvári tudományos életben nem létezett olyan fórum, amely a kommunikáció-tudományok területén dolgozó fiatal kutatókat összefogta volna. Ezt a szerepet részben a Kolozsvári Akadémiai Bizottság keretében 2010 januárjában létrejövő Média és Kommunikáció Szakbizottság vállalta fel később. Azonban 2006-ban még nem volt intézményes keret, miközben a Hungarológia Doktori Iskolán belül számos hallgató volt, akik a média és a kommunikáció folyamatait vizsgálta, és ezt a munkát többnyire egymástól elszigetelve,

egymás kutatási témájáról és eredményeiről egyáltalán vagy alig tudva végezték. A rendezvénysorozat ily módon tudományos fórumot, kapcsolódási és együttműködési lehetőségeket hozott létre a doktoranduszok számára, akik abban az időszakban doktori értekezésük megírásának kezdetén vagy épp megvédése előtt voltak.

Az első konferenciát 2006 decemberében szerveztük, majd ezt követte még öt rendezvény, egészen 2009 tavaszáig. A műhelymunka jellegű konferenciákon résztvevő doktori hallgatók nagy része ma már a területen dolgozó szakember (Albert Júlia, Balogh Márton, Botházi Mária, Bodó Márta, Buzogány Klára, Deme Cecília, Demeter Csanád, Felméri Cecília, Jakab-Benke Nándor, Gyórfy Gábor, Kádár Magor, László Edit, Ozsváth Judit, Péter Árpád, Tárkányi János, Zólyá Andrea, Zörgő Noémi). Az előadások szövegét Botházi Mária kötetbe szerkesztette, így jelent meg a Medea Egyesület és a Művelődés Kiadó közös kiadásában 2007-ben az *Elméleti alapvetések, fogalomtisztázó törekvések és A médiakutatás módszertani követelményei*, 2008-ban az *Esettanulmányok és a Média és kultúra*, 2009-ben a *Közbeszéd és önismeret*, valamint a *Nyelv és kommunikáció* című tanulmánykötet.

A Medea Egyesület pályázatai révén nagyban elősegítette az Újságírás szakon folyó oktatást is. A szakgyakorlat kiemelt fontosságú eleme az újságírói képzésnek; az évek során pályázati pénzekből sikerült korszerű fotós és videós felszerelést biztosítani a gyakorlatozó hallgatóknak. Emellett a szak rendezvényei is hagyományossá váltak. A háttérintézmény nélkül nem valósulhatna meg például az évente szervezett médiatábor, amely minden év októberében várja Torockóra az újságírók hallgatókat és a szak pályázatán részt vevő, tehetséges középiskolásokat. A médiatábor elsődleges célja, hogy az oktatók által szervezett gyakorlatok és előadások során az újdonsült elsőéves hallgatók megismerkedjenek a média világgal. Szintén a gyakorlati képzést erősíti hallgatóink részvétele 2014-től a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete által szervezett riporttáborokban Farnason, Radnaborberekben, Temesváron, Déván és Kémeren.

Ugyanakkor kéthetes tavaszi budapesti tanulmányút során hallgatóink jelentős médiaintézmények szerkesztőségébe látogatnak, és megismerkednek a magyarországi médiával. A tanulmányútnak 1997-ig visszanyúló, tehát több mint kétévtizedes hagyománya van a tanszéken. Cseke Péter kezdeményezte, aki magánkapcsolatai révén szerzett pénzt a Németh László Alapítványtól, a Magyar Újságírók Országos Szövetségétől, a Népszabadságtól, az Oktatásügyi Minisztériumtól. Sokat köszönhetünk Szabó Zsoltnak, aki szintén kamatoztatta kapcsolatrendszerét a napi programok lebonyolításában.

Az Újságírás szak hallgatói 2018 márciusában szervezték meg első alkalommal a Medea Egyesület támogatásával a *Médianapok* elnevezésű kétnapos szakmai konferenciát, melyen hazai és magyarországi médiaszakemberek tartottak előadást az újságírói szakma jelenlegi kihívásairól és munkamódszereiről. A meghívottak között szerepelt Gáspárik Attila színházi és tévés szakember, Kádár Zoltán sportújságíró, Veiszer Alinda műsorvezető, Könczey Elemér grafikus, Benkő Levente és Papp Annamária újságírók, valamint Csibi László dokumentumfilmese. Az előadók elsősorban gyakorlati jellegű témákról adtak elő, így a konferencia jó alkalom volt a szak hallhatóinak, de a média iránt érdeklődő közönségnek is, hogy megismerkedjenek a média területén megfigyelhető tendenciákkal. A szervezőcsapat pedig egy különleges élménnyel lett gazdagabb, hiszen az ő munkájuk révén bontakozott ki a konferencia programja.

Időközben a *ME.dok* folyóirat is fejlődésnek indult: elkezdett növekedni a tanulmányok tudományos súlya, a szerzők között egyre hangsúlyosabban nemzetközileg elismert kutatók is megjelentek (pl. Barabási Albert-László), és 2010-től már tematikus lapszámokkal (sajtótörténet, filmtudomány, sport és média) jelentkezett. A folyóirat online archívuma éppen a tízéves évforduló alkalmából, 2016-ban vált elérhetővé a www.medok.ro honlapon. Az igazi áttörést azonban a 2018-as év hozta a lap történetében, amikor megvalósult a szerkesztők régi álma: a *ME.dok* három nemzetközi folyóirat-adatbázisba (Central and Eastern European Online Library, ErihPlus, Index Copernicus) került be, ami jelentősen megnövelte tudományos presztízsét és láthatóságát. A honlapon közreadott felhívás szerint a *ME.dok* az új média, az írott és elektronikus média, a médiatörténet, a filmtudomány, a médiaszociológia, a politikai és médiakommunikáció területéről vár tanulmányokat.

A kutatási tevékenység szervezése 2010-ben alakult át a Kommunikáció- és Médiakutató Intézet (KMKI) létrehozásával. A Medea Egyesület keretében működő tudományos szervezetnek a céljai között szerepelt a médiakutatás megszervezése és médiatudományi kiadványok megjelentetése. A Bethlen Gábor Alap kutatási támogatásával 2014-től a KMKI tanulmányköteteket adott ki, melyek elsősorban a romániai magyar médiát vizsgálják történeti megközelítésből, eljutva egészen a jelenkori média jelenségeihez. Ebben a sorozatban jelent meg 2014-ben a *Közösségteremtő (régi és új) erdélyi média*, illetve 2016-ban az *Erdélyi médiaterek* című kötet. A következő, előkészületben levő kötet *A tájékoztatás olvashatósága* címmel fog megjelenni az idén; a benne foglalt tanulmányok az erdélyi nyomtatott sajtó hagyományait, valamint a jelen audiovizuális és online sajtójának jellegzetességeit tárják fel.

